

החרם שהולך ומתפוגג:

קשרי ישראל עם הימין הקיצוני באירופה

ניצן הורוביץ

ספטמבר 2017

החרם שהולך ומתפוגג: קשרי ישראל עם הימין הקיצוני באירופה

ניצן הורוביץ*

ספטמבר 2017

"ישראל היא מגדלור בים של חושך אסלאמי"
(חירט וילדרס, מנהיג "מפלגת החירות" ההולנדית, אפריל 2016)¹

"עלול לקום באירופה היטלר חדש"
(האפיפיור פרנציסקוס, ינואר 2017)²

א. מבוא

לאחר שנים ארוכות של חשדנות ועוינות, שורה של גורמים ישראלים – פוליטיים וציבוריים – מעמיקים את קשריהם עם מפלגות ותנועות ימין קיצוני באירופה, לעתים בניגוד לעמדה הרשמית של ממשלת ישראל. סוגיה זו תופסת מקום הולך וגדל בוויכוח הציבורי בישראל, והיא מעוררת תשומת לב גם באירופה: בעיקר בקהילות היהודיות ביבשת ובגופים העוסקים בקשרים עם ישראל.

בסיס הקשר, לדברי פעילי הימין עצמם, ישראלים ואירופים, נובע "מזהות אינטרסים" ואף "שותפות ערכים" – בעיקר ביחס לאיומי הטרור וההגירה האסלאמיים. עניין זה כשלעצמו נתון בוויכוח חריף. מעבר לכך, מבט מעמיק יותר מגלה כי הקשרים הללו טומנים בחובם עניינים נוספים והם מכשיר לשימוש פוליטי פנימי, בישראל ובאירופה כאחד.

ישראל הרשמית עדיין מחרימה את מפלגות הימין הקיצוני באירופה. דומה כי העניין נובע לאו דווקא משום שלממשלת ישראל כיום יש בעיה עם המפלגות האלה. אלא עקב ההיסטוריה הרצחנית של הימין הקיצוני האירופי, ובעיקר עקב ההתנגדות העזה בקהילות היהודיות שחוששות מעליית פאשיסטים ואנטישמים למיניהם. אולם מהלכי החיזור גוברים, והחרם הישראלי הולך ומתפוגג.

במאמר זה ייבחן הקשר המתפתח בין מפלגות ימין קיצוני באירופה למפלגות וגופים ימניים בישראל, ויידון המשמעויות וההשלכות של קשר זה. תחילה יוצגו הקווים הכלליים המאפיינים את זירת הימין הקיצוני באירופה, יחסן של מפלגות אלו ליהודים ולישראל, ויחסם של היהודים באירופה לאותן מפלגות. לאחר מכן יוצגו מספר דוגמאות בולטות לקשרים בין גורמים ישראלים מימין המפה הפוליטית לבין מפלגות הימין הקיצוני באירופה, ויידונו הסיבות לקשרים המתפתחים והמשמעויות שלהם.

ב. ימין קיצוני באירופה

לאחר מלחמת העולם השנייה והשוואה, הימין הקיצוני שנתפס כiorש של התנועות והמשטרים הפאשיסטיים, היה מנודה מהזירות הפוליטיות באירופה. חלק מהמפלגות הללו אף הוצאו אל מחוץ לחוק. בשנות ה-60 וה-

* ניצן הורוביץ הוא עמית מדיניות במיתוים - המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית, פרשן לעניינים בינלאומיים וחבר כנסת לשעבר. המאמר מתפרסם כחלק מפרייקט בתמיכת [קרן פרידריך אברט](#).

¹ Geert Wilders, "Israel is a Beacon of Light in the Middle of Islamic Darkness," 20 April 2016.

² Claudio Lavang, "Pope Warns That Rising Populism Could Produce a New Hitler," *NBCnews*, 23 January 2017.

70 הגביר הימין הקיצוני את נוכחותו ברחוב, ובשנות ה-80 החל בכניסה איטית לפוליטיקה האירופית, בעיקר על רקע משברים כלכליים וסוגיות של הגירה מהעולם השלישי והמזרח התיכון. בסוף שנות ה-80 קרס הגוש הסובייטי, וגם במדינות מזרח אירופה צצו גורמים לאומנים ואנטישמים שלאשונה מזה עשרות שנים יכלו לפעול בגלוי.

קשה להגדיר במדויק את קווי התיחום של מפלגות הימין הקיצוני באירופה. חלקן מכונות "רדיקליות" או "פופוליסטיות", אחרות "אירו-סקפטיות", ויש הבדלים רבים ביניהן. סימני ההיכר המקובלים, המבדילים בין מפלגות הימין השמרניות, שחלקן מחזיקות בשלטון במדינות אירופיות שונות, הן התנגדות עזה להגירה, אסלאמופוביה, ותיעוב של האיחוד האירופי. יותר ויותר מפלגות ימין מאמצות חלקים ממצע הימין הקיצוני בסוגיות אלה.

המכנה המשותף הבולט ביותר של מפלגות הימין הקיצוני הוא לאומנות בוטה על רקע תחושה של איום קיומי על הזהות התרבותית-דתית-אתנית של קבוצת הרוב – בין אם מצד קבוצת מיעוט כלשהי או מצד כוחות חיצוניים (אמיתיים או מדומיינים) כגון האיחוד האירופי או מעצמה זרה (דוגמת ארה"ב בעבר). המפלגות הללו מעלות על נס את מדינת הלאום בעלת המאפיינים הדמוגרפיים הברורים והיציבים, וסולדות מפתחת הגבולות ועירוב אוכלוסיות ועמים.

רוב מפלגות הימין הקיצוני דוגלות בניטרליות בינלאומית ובמדיניות של אי-התערבות בענייניהן של מדינות אחרות ובסכסוכים זרים. מכאן נובעת גם התנגדותן העזה למוסדות והסכמים בינלאומיים. יחד עם זאת, חלק מהמפלגות הללו מחזיקות בגלוי בשאיפות התפשטות לשטחים שהיו בעבר חלק מאותה מדינה או שבהם מתגוררת אוכלוסיה מאותו עם.

בענייני חברה, ישנם מספר מאפיינים משותפים למפלגות הימין הקיצוני, כגון חיזוק השפה, החינוך והתרבות ה"לאומיים". רוב מפלגות הימין הקיצוני נוטות לשמרנות עזה, למשל בסוגיות כגון זכויות להט"ב. בנושאים כלכליים יש לעתים הבדלים עמוקים ביניהן. חלק ממפלגות הימין הקיצוני, כגון "החזית הלאומית" בצרפת, הן בעלות מצע סוציאלי בולט המדגיש זכויות עובדים ורגולציה ממשלתית, וחלקן, כגון "הליגה הצפונית" באיטליה או "מפלגת החירות" בהולנד, נוטות לליברליזם ולכלכלת שוק.

עקב הקושי בהגדרה מדויקת של מפלגות הימין הקיצוני, ניתן לאמץ לצורך הדיון הנוכחי את החלוקה והשייך של המפלגות הללו עצמן. בעקבות הבחירות האחרונות לפרלמנט האירופי, שהתקיימו ב-2014, הקימו ב-2015 מפלגות הימין הקיצוני גוש פרלמנטרי בשם "אירופה של האומות והחירות" (ENF)³. זו אגב הקבוצה הפרלמנטרית הקטנה ביותר בפרלמנט האירופי (כ-5 אחוזים מהצירים). המפלגה המרכזית בגוש, והגדולה מסוגה באירופה, היא "החזית הלאומית" הצרפתית (FN) בראשות מארין לה פן. לצדה חברות בו "האלטרנטיבה לגרמניה" (AFD), "מפלגת החירות" האוסטרית (FPO), "האינטרס הפלמי" מבלגיה (VB), "הליגה הצפונית" מאיטליה, ו"מפלגת החירות" ההולנדית (PVV), זהו לבו של הימין הקיצוני הממוסד במערב אירופה, ובו נתמקד במאמר זה. כמו כן ניתן למנות בגוש הזה את "מפלגת העצמאות הבריטית" (UKIP) ואת מפלגות הימין הקיצוני בסקנדינביה, כגון "מפלגת העם הדני" (DF) ומפלגת "הדמוקרטים השבדים" (SD).

ברוב המדינות הללו, יש כיום למפלגות הימין הקיצוני תמיכה רבה יותר בציבור (כ-10 עד 15 אחוזים) מאשר הייצוג שלהן בפועל בפרלמנטים ובמוסדות השונים. מצב זה בולט במיוחד בצרפת, בה יש למפלגת "החזית הלאומית" עשרות אחוזים של תמיכה בציבור, אך כמעט אין לה חברי פרלמנט: 8 מתוך 577. במשך שנים רבות לא היו לה חברי פרלמנט כלל. חוץ מהגרעין הקשה של האוהדים, יש קבוצות גדולות ברחבי אירופה שתומכות באלמנטים שונים מתוך המצע של מפלגות הימין הקיצוני, ועניין זה הוא בעל השפעה רבה על המערכת הפוליטית כולה.

באשר למזרח אירופה, ניתן להצביע על שני הבדלים עיקריים מבחינת מעמדו של הימין הקיצוני וסוגיית הקשר עם ישראל:

³ European Parliament, [Europe of Nations and Freedom Group: List of MEPs](#).

1. במזרח אירופה פועלות מפלגות וארגונים פאשיסטים של ממש כגון "התנועה למען הונגריה טובה יותר" (Jobbik) מהונגריה ומפלגת "התקפה" (Ataka) מבולגריה. ככלל, מפלגות וארגונים מסוג זה, שהם בעלי עמדות אנטישמיות בוטות ומוצהרות, אינם נכללים במסגרת המאמר הנוכחי, משום שהם אינם עושים כל ניסיון להתקרב לישראל, ולגורמים ישראלים אין קשרים עמם. יתר על כן, גם מפלגות הימין הקיצוני האירופיות הגדולות נוטות להתרחק ממפלגות וארגונים אלה ולהדגיש את ההבדלים ביניהם. זאת למרות שלפני מספר שנים, ב-2009, ביוזמת "החזית הלאומית" הצרפתית, קמה בבודפשט "הברית האירופית של התנועות הלאומיות", בה שותפות גם "התנועה למען הונגריה טובה יותר", "התקפה", ותנועות פאשיסטיות אחרות.

2. מפלגות מזרח-אירופיות בעלות מצע לאומני חריף מצליחות לעיתים להיות חלק מהשלטון והן מהוות כבר כעת חלק מן הממסד הפוליטי הלגיטימי. מפלגות הימין-מרכז שם מאמצות בהדרגה רבות מהתפיסות שמקדם הימין הקיצוני. דוגמא בולטת לכך היא "מפלגת האזרחים ההונגרית" (Fidesz), בהנהגת ויקטור אורבן, ראש ממשלת הונגריה.⁴ מ-2011 החל אורבן לשנות בקצב הולך וגדל חוקים ליברליים תוך פגיעה בדמוקרטיה ובחופש הביטוי. פעולותיו אלה העמידו אותו בעימות חריף עם האופוזיציה בארצו וגם עם האיחוד האירופי.

ג. יחס הימין הקיצוני ליהודים ולישראל

עד סוף שנות ה-80, ביטאו מפלגות הימין הקיצוני במערב אירופה איבה גלויה ליהודים ולישראל, ובמקביל גם לארה"ב. הימין הקיצוני, כהמשך ישיר לאנטישמיות האירופית והנוצרית הוותיקה, ראה ביהודים איום על החברה האירופית, ולכן ראה בערבים בני ברית אסטרטגיים. ברוח זו, טיפחו פעילי ימין קיצוני קשרים עם מנהיגים ערבים כמו סדאם חוסיין, נשיא עיראק, אותו העלו על נס כמי שמתנגד הן לישראל והן לארה"ב.

עם ההתבססות של קהילות מוסלמיות גדולות באירופה, ההתחזקות הניכרת של האיחוד האירופי, והתפוגגות האיום הקומוניסטי, חל תהליך אטי ומקרע של שינוי במפלגות הימין הקיצוני, שהתחזק משמעותית בעשור הראשון של שנות ה-2000. כמעט כל מפלגות הימין הקיצוני במערב אירופה בחרו להרחיק עצמן מתפיסות אנטישמיות, לפחות לפי הצהרותיהן. חלקן הצניעו והדחיקו את האנטישמיות, והחליפו אותה באסלאמופוביה. על רקע זה, המפלגות הללו גם צירפו יהודים לשורותיהן והעניקו להם בולטות תקשורתית שחרגה ממשקלם האמיתי שם.⁵

במקביל, ניכר שינוי גם ביחס לישראל: מאבקי הימין הקיצוני במהגרים באירופה התלכדו עם הסכסוך הישראלי-ערבי והפכו את ישראל לסוג של בעלת ברית במאבק באסלאם.⁶ עם התגברות התקפות הטרור באירופה מצד גורמים אסלאמיים בשנים האחרונות, גברה התמיכה וההזדהות של מפלגות הימין הקיצוני עם ישראל – במיוחד עם הימין הישראלי. הקולות הללו באירופה זוכים לבולטות ניכרת בתקשורת הישראלית.⁷

בשיחות רבות עם פעילי ימין קיצוני ברחבי אירופה, ניתן לשמוע בבירור כי "האויב המשותף" אינו ההסבר היחיד לתמיכתם בישראל. לדבריהם, ישראל היא מודל של מדינת לאום בעלת כלכלה משגשגת המצליחה להיאבק בטרור המוסלמי. יש בימין הקיצוני האירופי אף מי שמדברים על "ערכים משותפים" עם ישראל. כזה למשל הוא חירט וילדרס, מנהיג "מפלגת החירות" ההולנדית, שמבטא הערצה לישראל. בצעירותו התנדב במשך שנה במושב בבקעת הירדן, ובאותה תקופה התאהב, לדבריו, בישראל.⁸

"מפלגת החירות" האוסטרית טוענת כי התרחקה מעברה הניאו-נאצי המובהק תחת הנהגתו של ירג היידר, והפכה מאז 2005, תחת הנהגתו של האנס כריסטיאן שטראכה, לפרו-ישראלית, לטענתה, לצד היותה אסלאמופובית.⁹ כך גם תנועת "פגידה" (Pegida) הגרמנית שארגנה מצעדים המוניים נגד המהגרים,

⁴ Kenneth Krushel, "Biting the E.U. That Feeds Him," *New York Times*, 6 October 2016.

⁵ קרייג סמית, "היהודים חוששים מהאיסלאם ושוברים ימינה", *וואלה*, 21 בפברואר 2005.

⁶ חירט וילדרס, "אסור להכניע לאיסלאם - האיסלאם מסכן לא רק את אירופה", *ערוץ 7*, 30 בדצמבר 2008.

⁷ דן פלדמן, "המנהיג שמאותת על דרכה החדשה של אירופה: מאבק באיסלאם, מאבק באיחוד", *דה מרקר*, 16 בדצמבר 2016.

⁸ אלעד שמחויף, "וילדרס: אם אבחר, הקשר עם ישראל יתחזק", *חדשות 2*, 12 במרץ 2017.

⁹ שמעון שטיין, "דווקא בישראל מכשירים את המטבח האנטישמי האוסטרי", *Ynet*, 8 במאי 2016.

ומתקשת שאין מדובר באנטישמיות או בשנאת זרים אלא ב"שימור והגנה על הזהות הנוצרית-יהודית של אירופה".¹⁰

נראה כי במפלגות הימין הקיצוני הבינו כבר לפני שנים, כי הדרך להתחזקות פוליטית ולשלטון מחייבת שינוי תדמית, והדרך הזו עוברת גם בקהילות היהודיות ובישראל. יו"ר מפלגת "אלטרנטיבה לגרמניה", פראוקה פטרי, פועלת ליזום דיאלוג בין מפלגתה ליהודי גרמניה ולישראל. "עלינו להחליט אם אנחנו הולכים בדרכם של הרפובליקנים (בארה"ב) ושאר המפלגות המצליחות, כמו 'מפלגת החירות' האוסטרית. או שנהיה מציאותיים, או שנהפוך ללא רלבנטיים מבחינה פוליטית", הצהירה.¹¹

בבלגיה, מפלגת "הבלוק הפלמי" הייתה פאשיסטית, אנטישמית ושונאת זרים. אחד ממנהיגי המפלגה, פיליפ דה וינטר, ניסה ב-1988 לקיים אזכרה לחיילי האס-אס (S.S.) הפלמים שנהרגו במלחמת העולם השנייה. ב-2001 הופיע באירוע של ותיקי יחידות האס-אס הפלמיות ופתח את נאומו בשבועה של חיילי האס-אס. המפלגה אולצה להתפרק ב-2004 על ידי בית המשפט העליון הבלגי. כאשר הוקמה מחדש תחת השם "האינטרס הפלמי", החלה להתבטא בצורה פרו-ישראלית. האם זהו שינוי אידיאולוגי או אולי רק מהלך טקטי שנועד לאפשר את פעולת המפלגה מבחינה חוקית?

ב-2005 כבר הסביר דה וינטר כי מפלגתו רואה ביהודים בני ברית במאבק באסלאם ושותפים "לתרבות היודו-נוצרית" של אירופה.¹² הוא גם הגדיר את מפלגתו כפרו-ישראלית ביותר מבין המפלגות הבלגיות. משום כך, לדבריו, חוגים נאו-נאציים בבלגיה רואים במפלגתו בוגדת ומשרתת "אינטרסים יהודיים". כהוכחה לכך, הוא מציג שני מקרים של פוליטיקאים ותיקים מהמפלגה שהתבטאו בצורה אנטישמית והודחו בהליך מהיר משורותיה. המפלגה אף סירבה לפעול במשותף עם מפלגות אנטישמיות מוצהרות מסוגן של "השחר הזהוב" היווני ו"התנועה למען הונגריה טובה יותר" ההונגרית, וראשיה ביקרו בישראל (ראו להלן). כחלק ממה שנראה כניסיון לקבל הכשר, העניק דה וינטר ראיון לעיתון הארץ ב-2006 ואמר כי "היהודים הם אחינו לנשק במלחמה נגד האסלאם".¹³ עם זאת, באותו ראיון הוא טען כי "לא צריכים להיות חוקים נגד הכחשת שואה".

דוגמא אופיינית, וסוערת מאוד, לשינויים ביחסו של הימין הקיצוני ליהודים ולישראל, ניתן לראות ביריבות בין מייסד "החזית הלאומית" ז'אן מארי לה פן, לבין בתו, המנהיגה הנוכחית של המפלגה, מארין לה פן. האב ביטא נימות אנטישמיות ברורות, כגון התעקשותו שתאי הגזים, כמו השמדת היהודים כולה, היו "פרט שולי" במלחמת העולם השנייה, ואילו בתו דוחה בתוקף כל טענה לאנטישמיות ומנקה את השורות מדוברים קיצוניים ביחס לישראל וליהודים. ב-2011 תפסה הבת את מקומו של אביה, ומאז היא עסוקה בניסיונות להשיל מעליה ומעל מפלגתה את הכתם האנטישמי והפאשיסטי שדבק בהן.

גם ביחס "לחזית הלאומית" נשאלת השאלה: האם השינוי הזה אמיתי, או שהוא חיצוני בלבד, מסווה מזויף לצרכים פוליטיים? במהלך שנות ה-90 שימשתי כשליח הארץ בפריז. עקבתי מקרוב אחר לה פן האב ואחר מפלגתו. באותן שנים, החלו ניסיונות המפלגה להתקרב לישראל. נוכחתי לדעת כי הדבר נעשה לא מתוך שינוי אמיתי ברוח המפלגה, אלא מסיבות טקטיות: כדי לטשטש את תדמיתה הפאשיסטית ולמשוך אליה בוחרים מתונים יותר. היהודים הם אלה שיכולים להעניק למפלגה לגיטימציה, וישראל כמי שמייצגת את העם היהודי ואת זכר השואה וצאצאי הקורבנות יכולה לעשות זאת באופן הטוב ביותר. שמעתי היטב מה נאמר לצורך יחסי הציבור, וגם מה נאמר בפנים, לאוזני התומכים והאזהרים.

גם כיום ממשיכות לרחוש במפלגה כל העת מתחת לפני השטח תפיסות אנטי-ישראליות ואנטישמיות. לפרקים זה יוצא החוצה. כך, למשל, אמרה לה פן שתמנע ארוחות כשרות בבתי ספר יהודיים,¹⁴ ושהיא מתנגדת לכך שלקהילה היהודית יהיו ארגונים משל עצמה,¹⁵ מאחר שלטענתה זו פגיעה באחדות הלאומית הצרפתית. את

¹⁰ תנועת פגידה היא ארגון פוליטי שנוסד ב-2014 ופועל נגד מה שהוא מכנה האסלאמיזציה של המערב, בעיקר על ידי ארגון הפגנות וקריאה לקידום חקיקה המגבילה הגירה.

¹¹ חזקי גולדמן, "הימין הקיצוני בגרמניה נגד זיכרון השואה: 'עלול לקום היטלר חדש באירופה'", *חדשות היהדות החרדית*, 23 בינואר 2017.

¹² "Filip Dewinter in Jewish Week," *Majorityrights.com*, 3 November 2005.

¹³ אסף אוני, "מנהיג הימין הקיצוני הבלגי: היהודים הם 'אחינו לנשק' נגד המוסלמים", *הארץ*, 7 באוקטובר 2006.

¹⁴ "לה פן: נמנע ארוחות כשרות בבתי ספר יהודיים", *Ynet*, 6 באפריל 2014.

¹⁵ אריאל שנבל, "הימין הקיצוני באירופה – זה טוב או רע ליהודים?", *מקור ראשון*, 24 בינואר 2015.

דבריה הללו, ועוד רבים אחרים, הציגה לא כמוונים כלפי היהודים, אלא בעיקר כלפי מוסלמים, כחלק מהשמירה על הזהות החילונית וערכי הרפובליקה הצרפתיים כביכול. אך, הגזענות והקסנופוביה מבצבצים מכל משפט.

"החזית הלאומית" מהווה מקור משיכה לגזענים, אנטישמים, חסידי משטר וישי והמרשל פטאן, ושלל אורחים ניאון-נאצים שעולים לרגל מהמדינות השכנות של צרפת.¹⁶ מארין לה פן ניסתה להתרחק מאביה, אבל נראה שהשינוי היה רק לצורך יחסי ציבור. כך למשל כשעלה המתח לקראת סיום הקמפיין בבחירות לנשיאות ב-2017 הכריזה שצרפת לא היתה אחראית להשמדת היהודים בשטחה. בכך ניסתה להתנער מעשרים שנה של מאמץ לאומי להכיר באחריות המחרידה של הפאשיזם הצרפתי ומשטר וישי להשמדת רבבות יהודים.

נשיא המדינה, ראובן ריבלין, הבהיר היטב את חומרת הדברים: "התכחשות לאחריות היא הכחשת שואה מסוג חדש שמבקשת להפוך את אירופה, הנהגתה הלאומית ומוסדותיה – לקורבנות", אמר.¹⁷ בכך, סימן ריבלין באופן נוקב את הגישה הישראלית הרשמית, ושם קץ לניסיון לעצום עין מול התבטאויותיה של לה פן.

באשר למדינות מזרח אירופה, שם כאמור מפלגות בעלות מצע לאומני חריף שותפות לעיתים בשלטון, לתמונה יש מאפיינים שונים. ככלל, מדינות מזרח אירופה מקיימות יחסים הדוקים עם ישראל, ואילו ישראל מנעת מביקורת עליהן בסוגיות של זכויות אדם ודמוקרטיה, גם כאשר הדבר מטריד קהילות יהודיות מקומיות. דוגמא בולטת לכך היתה בפרשת ג'ורג' סורוס. סורוס הוא מיליארדר יהודי-אמריקאי, ממוצא הונגרי, יריב אידיאולוגי מר של ראש הממשלה אורבן, בעל עמדות ליברליות ותומך בארגונים בלתי-ממשלתיים הפועלים בהונגריה ומקדמים רעיונות ליברלים. במסגרת קמפיין של אורבן ומפלגת השלטון נגד ההגירה, בקיץ 2017, נתלו שלטים עם דיוקנו המחייך של סורוס, והכיתוב "אל תיתנו לסורוס לצחוק אחרון".¹⁸

לנוכח זאת, הנהגת הקהילה היהודית הגדולה של הונגריה פנתה לישראל בבקשה שתפעל מול ממשלת הונגריה להפסקת הקמפיין, בטענה שהוא בעל נימה אנטישמית בולטת. שגריר ישראל בבודפשט, יוסי עמרני, פרסם הודעה מיוחדת, שאושרה על-ידי הנהלת משרד החוץ בירושלים, וקרא להסיר את הקמפיין "המעורר זיכרונות עצובים מההיסטוריה וזורע שנאה ופחד". לדבריו, "אנו רוצים להזכיר את לקחי ההיסטוריה. שום רווח לא יצמח מקמפיין כזה. זוהי חובתנו המוסרית להשמיע קול ולקרוא לרשויות הרלבנטיות להפעיל את השפעתן ולשים לכך קץ".¹⁹ אולם בהוראת ראש הממשלה, בנימין נתניהו, משרד החוץ חזר בו מהביקורת על הקמפיין ההונגרי ותקף בחריפות את סורוס תוך שימוש בטיעונים דומים לאלה בהם משתמשת נגדו ממשלת הונגריה. משרד החוץ הבהיר למעשה, כי הביקורת של הימין ההונגרי על סורוס מוצדקת.²⁰

כשבוע לאחר מכן, ערך נתניהו ביקור רשמי בהונגריה, במהלכו הובלטו הקשרים ההדוקים בינו לבין אורבן, ובין ישראל להונגריה, והובהר היטב לצד מי עומדת ישראל. ברוח זו נערכה בבודפשט גם פסגה של נתניהו עם מנהיגי "קבוצת וישגראד" – הונגריה, צ'כיה, סלובקיה ופולין. נתניהו הבהיר שם כי המטרה היא לכוון ברית דיפלומטית עם מדינות אלו.²¹

נראה כי היחסים הקרובים הללו בין ישראל, בהנהגת נתניהו, למדינות מזרח אירופה, תוך עצימת עין ישראלית אל מול תופעות אנטי-דמוקרטיות שם ואף גלישה למחוזות האנטישמיות, כפי שארע בפרשת סורוס, מצביעים לכל הפחות על חוסר אכפתיות, ולמעשה על הסכמה, הבנה ואף תמיכה מצד ישראל בהשפעה של רעיונות לאומניים וכאלה של שנאת זרים במרחב המזרח אירופי.

יש לכך הקשר פוליטי-מדיני בולט: בעזרת היחסים הקרובים שישראל מפתחת עם מדינות מזרח אירופה, היא מצליחה לגייס אותן למניעת פעולות והחלטות שונות של האיחוד האירופי כנגד ישראל בכלל, וההתנחלויות, והכיבוש בפרט. בשנים האחרונות ישראל הצליחה לכוון ציר מדיני-כלכלי-ביטחוני הדוק עם מדינות וישגראד,

¹⁶ ניצן הורוביץ, "ניצחון המיאוס: מקרון ולה פן הם תוצר מובהק של הסלידה מהפוליטיקה המוכרת", הארץ, 24 באפריל 2017.

¹⁷ מואב ורדי, "ריבלין נגד לה פן: 'אנטישמיות והכחשת שואה מסוג חדש ומסוכן'", חדשות 10, 24 באפריל 2017.

¹⁸ "Hungarian government to end anti-Soros poster campaign: spokesman," Reuters, 13 July 2017.

¹⁹ ברק רביד, "ישראל קוראת להונגריה להסיר קמפיין נגד איל הון יהודי: זורע שנאה ופחד", הארץ, 8 ביולי 2017.

²⁰ ברק רביד, "בהוראת נתניהו: משרד החוץ חוזר בו מהביקורת על אנטישמיות בהונגריה ותוקף בחריפות את סורוס", הארץ, 9 ביולי 2017.

²¹ שלמה צזנה, "נתניהו בהונגריה: המטרה - ברית דיפלומטית", ישראל היום, 18 ביולי 2017.

וכן עם רומניה ובולגריה, וביתר שאת גם עם יוון וקפריסין. המערך הזה מספק משענת חשובה לישראל במסודות האירופיים. בזכותו יש לה "אצבעות בטוחות" באירופה – עניין משמעותי מאוד לנוכח הצורך האירופי לקבל החלטות בקונצנזוס. וכך, מאז יוני 2016, לא קיבלה מועצת שרי החוץ של האיחוד כל החלטה משמעותית חדשה בנושא הישראלי-פלסטיני. בינואר 2017, סביב ועידת השלום בפריז, מדינות אירופה לא הצליחו אפילו להסכים על נוסח משותף, ונמנעו כליל מקבלת החלטה. כמובן, שבמצב הנוכחי אירופה מתקשה להוביל החלטות באו"ם בניגוד לעמדת ארה"ב, ובוודאי שהיא מתקשה ללחוץ על ישראל.

הסלחנות הישראלית לתופעות של חקיקה אנטי-דמוקרטית, שנאת זרים ואף גילויי אנטישמיות היא המטבע עמו משלמים על היחסים הללו. יחד עם זאת, כפי שנראה מהדוגמאות להלן, ממשלת הימין בישראל אינה חשה כמי "שנאלצת" או נגררת להסכים עם המגמות הללו, אלא במידה הולכת וגוברת היא מקבלת ואף מזדהה עמן. היחס הישראלי הזה הוא גורם ברור בהעמקת הקשר גם עם תנועות ימין קיצוני במערב אירופה.

ד. עמדת הקהילות היהודיות באירופה כלפי הימין הקיצוני

ככלל, הרוב הגורף של הקהילות היהודיות באירופה לא הלך שולל אחר נשף המסכות והעמדת הפנים של הימין הקיצוני. החלפת האנטישמיות באסלאמופוביה נתפסת כצעד טקטי בלבד, והיא גם מעוררת התנגדות עזה כשלעצמה.

אמנם יש יהודים בודדים שהצטרפו למפלגות הימין הקיצוני ויש אחרים שמסכימים כי הן מתנגדות לאנטישמיות בשורתיהן, אך אלו הם קולות שוליים. חשוב להדגיש כי ההתנגדות למפלגות הימין הקיצוני אינה עניין רק של יהודים מהצד השמאלי של המפה הפוליטית האירופית, יש סביבה קונצנזוס בתוך הקהילות היהודיות השונות. למרות המחלוקות הרבות הקיימות ביניהן בנושאים רבים, הקהילות מאוחדות בהתנגדותן למפלגות הימין הקיצוני, ופועלות יחד בעניין זה. כך, למשל, ביחס ללה פן, העומדת בראש מפלגת הימין הקיצוני החשובה באירופה, הדברים ברורים לגמרי. היא מוקצית מחמת מיאוס בעיני השמאל והימין היהודיים באירופה כאחד. כל הקהילה היהודית בצרפת, שהיא הגדולה באירופה, נאבקת בה עד חורמה. זהו קונצנזוס נדיר בקרב הקהילה היהודית הסוערת שם.

ביטוי הולם לדברים העניק חבר האסיפה הלאומית הצרפתית, מאיר חביב, יהודי, המייצג את אזרחי צרפת המתגוררים בישראל ונחשב מקורב לראש הממשלה נתניהו. לדבריו, לה פן רוצה להפסיק את השחיטה הכשרה ליהודים, היא גזענית, תומכת במשטר אסד, אביה מכחיש שואה, והיא מוקפת באנטישמים ובאנטי-ציונים. "בנושא של לה פן, היהודים לא יכולים להסס אפילו דקה," הוא פסק.²² דומה שההתנגדות היהודית הזו היא כעת הגורם המרכזי שמונע מגורמי ימין ישראלים להתקרב ל"חזית הלאומית".

יחד עם זאת, חביב הבהיר את תפיסת העולם האופיינית לימין הישראלי ולחלקים בקהילה היהודית, ואת "היררכיית העוינות" בעיניהם: "אני יהודי, ואנחנו יודעים בהיסטוריה לאן הימין הקיצוני לקח את העולם, אבל לא צריך לשכוח שהשמאל הקיצוני והאסלאם הקיצוני הם האויבים הראשונים בעולם".²³ כך שבצד ההתנגדות לימין הקיצוני, יש מי שמותחים גזירה שווה בינו לבין השמאל הקיצוני, ובכל מקרה לא מעמידים אותו כאויב מרכזי של היהודים, כפי שהיה בעבר.

יהודי אירופה נתונים בדילמה קשה: הם מאוימים על-ידי מוסלמים קיצוניים, ומנגד ניצב הימין הקיצוני שרדף אותם בעבר, אך כיום מציג עצמו כבעל בריתם במאבק משותף באסלאם. הסיפור מסתבך עוד יותר כשחלק ממנהיגי הימין הקיצוני מצהירים, כאמור, על אהדתם הגדולה לישראל. אולם ההנהגות היהודיות, כולל גורמים הנוטים לימין, אינם הולכים שולל אחר הצהרות אלה. כך למשל, הרב מנחם מרגולין, מנכ"ל מרכז רבני אירופה, גוף המאגד מאות רבנים אורתודוקסים, ומקורב לחב"ד, אומר: "כל מפלגה שמבוססת על שנאה היא לא דבר טוב, והיהודים מנסים להתרחק משיתוף פעולה עם דבר כזה. הימין הקיצוני מעורב במאבקים נגד ברית מילה ושחיטה כשרה שמכוונים בעיקר נגד המוסלמים, אבל הם פוגעים בראש ובראשונה, ובצורה חריפה, ביהודים. הבעיה שלנו היא לא עם המהגרים ולא עם מבקשי המקלט, אלא עם הטרור; מטרתנו העיקרית היא לוודא שהממשלות באירופה נלחמות בטרור ובאנטישמיות. הימין הקיצוני מנסה לומר לעולם שהאסלאם הוא הבעיה

²² אלכסנדרה לוקש, "מאיר חביב: 'שאורן חזן ישתוק, איך הוא יכול לתמוך במכחישת השואה לה פן'", *ynet*, 8 במאי 2017.

²³ לוקש, שם.

הכי גדולה ביבשת. בואו נזכור שאירופה משמשת זה יותר מאלפיים שנה בירת האנטישמיות העולמית, עוד הרבה לפני שהאסלאם הגיע לאירופה. לכן, לחפש נקודה קטנה משותפת לנו ולהם זה לא נכון. לימין הקיצוני אין אפשרות להוביל מהלכים כי הוא לא שותף לקואליציות ומהווה מיעוט – אמנם מיעוט שגדל, אבל עדיין מוקצה מחמת מיאוס. לכן, לא נכון אסטרטגית להצטרף אליו. הצטרפות כזו תביא יותר נזק מתועלת".²⁴

ה. דוגמאות לקשרי ישראל עם הימין הקיצוני האירופי

1. "מפלגת החירות" האוסטרית

בשנת 2000, זכה ירג היידר, מנהיג "מפלגת החירות" האוסטרית, בהישג אלקטוראלי גדול שאילץ את מפלגת הימין ("מפלגת העם האוסטרית") להקים עמו קואליציה. בתגובה, החרימה ישראל את ממשלת אוסטריה. למעשה, ישראל היתה נותנת הטון בזירה העולמית בעניין. בראיון שהעניק אז ל"דיעות אחרונות" אמר היידר: "הור" היו חברים במפלגה הנאצית והם נענשו. בכל המפלגות באוסטריה יש חברים לשעבר במפלגה הנאצית. אני בן הדור שאחרי המלחמה, משוחרר ממשא האשמה".²⁵ ישראל לא התרשמה והחזירה את שגרירה מווינה, למשך כמעט שלוש שנים. במקביל, התעורר גל מחאות באוסטריה וברחבי אירופה. שאר מדינות האיחוד האירופי החליטו להפסיק את שיתוף הפעולה עם ממשלת אוסטריה, והטילו עליה סנקציות. בסוף אותה שנה נאלץ היידר לפרוש ממשרת מנהיג המפלגה, והוחלף על ידי סוזאנה ריס-פאסר, אם כי בפועל הוסיף לשלוט במפלגה מאחורי הקלעים.

להלכה, גם כיום זו עמדת ישראל הרשמית כלפי מפלגות הימין הקיצוני באירופה. אך קשה להעלות על הדעת, כי אם מפלגה שכזו תהיה שותפה בממשלה אירופית, או אף תעלה לשלטון באחת ממדינות אירופה, ישראל – בהנהגתה הנוכחית – תחרים ממשלה או מדינה זו, כפי שנהגה בפרשת היידר.

מאז העשור הקודם, במקביל לשינוי במפלגות הימין הקיצוני באירופה (הצנעת האנטישמיות והבלטת האסלאמופוביה), חל שינוי ניכר גם ביחס הישראלי כלפי מפלגות אלה. וכך, ב-2010, עשר שנים לאחר פרשת היידר, נפגש סגן השר הישראלי, איוב קרא (ליכוד), עם יורשו של היידר בהנהגת "מפלגת החירות" האוסטרית, היינץ כריסטיאן שטראכה, על-פי הזמנה רשמית של המפלגה. הוא אף קיים עמו מסיבת עיתונאים משותפת בווינה, הרעיף עליו שבחים,²⁶ ואמר כי הוא שותף למאבק בטרור.

בתגובה שיגר ראש הקהילה היהודית באוסטריה, אריאל מוזיקנט, מכתב מחאה חריף לראש הממשלה נתניהו, בו טען כי סגן השר קרא "תקע סכין בגבם של יהודי אוסטריה". במכתבו הדגיש כי מדובר במפלגה שנוסדה על ידי אנשי אס-אס ופעילים נאצים ממוצא אוסטרי. "המפלגה פעלה לבטל חקיקה אנטי-נאצית באוסטריה ותמכה במכחישי שואה", הדגיש. מוזיקנט כתב עוד כי הקהילה היהודית באוסטריה נלחמה בהצלחה במפלגה הזו שנים רבות. "אנו מרגישים נבגדים ואנו זועמים. אני רואה בכך בושה לישראל ובגידה ב-65 אלף יהודי אוסטריה שנרצחו בשואה. צר לי שאני נאלץ לכתוב את המכתב הזה".

ביקורו של קרא בווינה התבצע ללא תיאום עם משרד החוץ או שגרירות ישראל. כאשר גילתה השגרירות כי הוא עומד להיפגש עם שטראכה, פנה אליו שגריר ישראל בווינה, אביב שיר-און, והתריע בפניו כי מדיניות ישראל היא להחרים את אנשי המפלגה. השגריר ביקש מקרא לא להיפגש עם שטראכה, אך סגן השר התעקש כי "מדובר בידיד ישראל וצריך לשנות את המדיניות כלפיו". לאחר הפגישה ומסיבת העיתונאים המשותפת, התקשר אליו יו"ר הכנסת דאז ריבלין וביקש ממנו להפסיק את הביקור ולחזור ארצה – אך קרא סירב. לדבריו, הוא לא ראה כל הוכחות שמדובר במפלגה אנטישמית ואנשיה עמדו לצד ישראל לאחר פרשת המשט לעזה.

שטראכה עצמו משקיע מאמץ רב בטיפוח הקשר עם ישראל. דווקא במהלך החרם הישראלי על אוסטריה, עקב צירוף היידר לממשלה בתחילת העשור הקודם, הוא ערך ביקור בישראל, בראש משלחת של מפלגתו,

²⁴ שנבל, שם.

²⁵ "נכדו הרוחני של היטלר"; מי היה יורג היידר?, Ynet, 11 באוקטובר 2008.

²⁶ ברק רביד, "יהודי אוסטריה מוחים על פגישה בין ח"כ איוב קרא לראש הימין הקיצוני, היינץ כריסטיאן שטראכה", הארץ, 24 בדצמבר 2010.

ואף נפגש עם הנשיא דאז, משה קצב.²⁷ מאז, הוא ביקר בישראל מספר פעמים וגם מעניק ראיונות לתקשורת הישראלית, בהם הוא פורש את משנתו. ביולי 2017, למשל, התראיין לעיתון *ישראל היום*, תחת הכותרת: "אנחנו נגד אנטישמיות, והחברות עם ישראל חשובה לי מאוד".²⁸

ב-2014, במהלך כהונתו של אביגדור ליברמן כשר חוץ, התקיימו שתי פגישות בין מנכ"ל משרד החוץ דאז, ניסים בן-שטרית, לבין גורמים ב"מפלגת החירות" האוסטרית, כחלק מבחינה של שינוי המדיניות הישראלית כלפי המפלגה, על רקע לחצים פוליטיים של גורמים בימין, במיוחד בתוך הליכוד.²⁹ באפריל 2016 בא שטראכה לישראל בהזמנת מחלקת קשרי החוץ של הליכוד. הביקור היה אמור ליצור את פריצת הדרך המיוחלת, אך לא התקיימו פגישות רשמיות בינו לבין נציגי הממשלה. בהמלצת משרד החוץ סירב גם הנשיא לשעבר, שמעון פרס, לפגוש אותו.³⁰ דובר משרד החוץ מסר אז: "מנהיג מפלגת החירות האוסטרית לא הוזמן על ידי ממשלת ישראל ואין לממשלה כל נגיעה לביקור". עם זאת, שטראכה עצמו ציין כי הוא נמצא בישראל בביקור רשמי, בהזמנה רשמית של הליכוד, שהיא מפלגת השלטון בארץ. הוא הדגיש כי בא בלוויית יהודי, חבר הפרלמנט האוסטרי, דויד לזר, וכי בביקורו הוא ינהל שיחות עם "פוליטיקאים רמי דרג".

כך, שגם אם העמדה הישראלית הרשמית נשארה בעינה, ברור כי ממצב של חרם מדיני מוחלט של ישראל על אוסטריה עקב צירוף המפלגה לקואליציה בשנת 2000, ועד מגעים מדיניים ואירוח של ראש המפלגה בישראל, בהזמנה רשמית של מפלגת השלטון בישראל, בשנת 2016 – יש שינוי ניכר.

2. מפלגת "האינטרס הפלמי" הבלגית

דוגמא אחרת לשינוי ביחס הישראלי היא פגישתו ב-2014 של אופיר אקוניס (ליכוד), אז סגן שר, עם משלחת של מפלגת "האינטרס הפלמי", בראשות דה וינטר. למרות דבריו, לעיל, של דה וינטר בעניין ישראל והיהודים, המפלגה מוחרמת על ידי שגרירות ישראל בבריסל והקהילה היהודית בבלגיה. אקוניס, לעומת זאת, פרסם את המפגש בדף הפייסבוק שלו ואף התגאה בו. "ממשיך להסביר את ישראל. בלי להתנצל וכלי להתפתל", כתב.³¹

מי שארגנו את המפגש היו ראש המועצה האזורית שומרון דאז, גרשון מסיקה, וסגנו יוסי דגן (כיום ראש המועצה) – שניהם בעלי משקל נכבד בליכוד. הארץ דיווח כי מסיקה ודגן הביאו את חברי "האינטרס הפלמי" לישראל, כשהם מציגים אותם כמשלחת של הפרלמנט הבלגי שתומכת בהתנחלויות ומתנגדת לחרם על ישראל.³² כמה שנים קודם לכן, הביאו השניים לישראל את שטראכה.

בכיר במשרד החוץ בירושלים תקף אז בחריפות את הפגישה ואמר כי "אירוח בכירי המפלגה הזו בישראל הוא מעשה של עיוורון, בורות וחוסר אחריות ממדרגה ראשונה".³³ לדבריו, עמדותיו הלאומניות, הגזעניות והאנטישמיות של דה וינטר זיכו אותו בכינוי "לה פן של בלגיה". הוא ציין כי שגרירות ישראל בבריסל והקהילה היהודית בבלגיה נוקטות כלפי המפלגה במדיניות שמכונה "חגורת ביטחון סטרילית", ומחרימים לחלוטין את נציגיה. "זו מפלגה נציונאל-פופוליסטית עם אלמנטים גזעניים ואנטישמיים המאפיינים את הימין הקיצוני האירופי", אמר הבכיר. "המפלגה מקדמת רעיונות של שנאת זרים ולגיטימציה לשינוף פעולה של לאומנים פלמיים עם גרמניה הנאצית. זוהי פגיעה קשה ומבישה בקהילות היהודיות בבלגיה ובאירופה כולה, שנאבקות בתופעות של שנאת זרים ולאומנות נאו-פאשיסטית בכל היבשת. העובדה שמפלגה זו, כמו כמה מאחיותיה בימין הקיצוני, מחפשת נואשות תעודת הכשר בקרב היהודים, אין פירושה שמותר ללכת שולל אחר הצהרות המתחזות לפרו-ישראליות. מי שפותח דלתו ברשלנות פושעת ללאומנים קיצוניים, לא יוכל לרחוץ בניקיון כפיו כאשר שנאת הזרים הגואה באירופה תפגע בו ובקרובים ללבו". עם זאת, הדברים החריפים והנוקבים הללו הובאו בהארץ בעילום שם, ומשרד החוץ לא מסר תגובה רשמית בעניין.

²⁷ אדר פרימור, "היינץ-כריסטיאן שטראכה הוא הירש של ירג היידר. ראיון עם פשיסט אוסטרי", הארץ, 5 במרץ 2010.

²⁸ אלדד בק, "אנחנו נגד אנטישמיות והחברות עם ישראל חשובה לי מאוד", *ישראל היום*, 20 ביולי 2017.

²⁹ עופר אדרת, "מנהיג הימין הקיצוני באוסטריה מבקר בישראל בהזמנת הליכוד; פרס סירב להיפגש עימו", הארץ, 12 באפריל 2016.

³⁰ אדרת, שם.

³¹ אופיר אקוניס, *דף הפייסבוק*, 25 במרץ 2014.

³² ברק רביד, "סגן השר אופיר אקוניס פגש נציגי מפלגה אנטישמית שישראל מחרימה", הארץ, 30 במרץ 2014.

³³ רביד, שם.

לעומת זאת, המועצה האזורית שומרון, שהיא גוף שלטוני ישראלי, דחתה בתוקף רב את הטענות כנגד הביקור והמפגש. תגובתה ממחישה את מה שעומד בבסיס הקשרים בין גורמים ישראליים לבין הימין הקיצוני באירופה: "הטענה לפיה המפלגה הבלגית 'האינטרס הפלמי' היא מפלגה אנטישמית היא טענת כזב. מדובר במפלגת ימין אירופית מובהקת, שמגלה אהדה רבה למדינת ישראל ולעם היהודי, ובניגוד לטענות המועלות כאן, נמצאת בקשר הדוק עם גורמים יהודים ובכללם גורמים רבניים מרכזיים באירופה, אלא שגורמים פוליטיים פנימיים וגורמי שמאל ישראליים מנסים להכפיש אותה ממניעים זרים".³⁴

3. "החזית הלאומית" הצרפתית

במאי 2017 התמודדה לה פן בבחירות לנשיאות בצרפת. גורמי הימין הישראליים התומכים במפלגות הימין הקיצוני באירופה, העדיפו להימנע מגילויי תמיכה בלה פן, לנוכח ההתנגדות העזה כלפיה בקהילה היהודית הגדולה של צרפת. יחד עם זאת, ח"כ אורן חזן (ליכוד) הביע תמיכה בלה פן, והסביר: "אני רואה את העמידה האיתנה של לה פן מול האסלאם הקיצוני ואני תומך בה".³⁵

הדברים עוררו תגובות חריפות בישראל ובצרפת. "מיד אחרי הציפוף של אורן חזן בעד לה פן חודדה העמדה הישראלית בעד מקרון ונגד לה פן וכל מה שהיא מייצגת", סיפרה שגרירת ישראל בצרפת עליזה בן-נון.³⁶ עניין זה מלמד על כך שישראל מנסה בדרך כלל ללכת בעקבות הקהילות היהודיות, ולא ליצור קשרים עם גורמים שיהודי המקום מתרחקים מהם. אך כאמור, יש לכך חריגים רבים.

4. "מפלגת החירות" ההולנדית

ברוח זו, הוזמן חירט וילדרס, מנהיג "מפלגת החירות" ההולנדית, לבקר בישראל בסוף 2017. העיתון *מקור ראשון* דיווח כי וילדרס יגיע ארצה בהזמנת חברי ליכוד. העיתון ציין כי במשרד החוץ טרם החליטו כיצד להתייחס לראש מפלגת החירות, "שבניגוד לכמה תנועות ימין אחרות באירופה לא דבק בה רבב אנטישמיות". כבר בפתח הידיעה מוגדר וילדרס "מנהיג הימין ההולנדי", למרות שאינו כזה, וגם "אוהב ישראל מושבע". נכתב שם כי הביקור יתקיים לאחר שנים ארוכות שבהן וילדרס צינן את קשריו עם ישראל, "עקב אכזבתו מהיחס הישראלי כלפיו", וכי במהלך הביקור הוא צפוי לפגוש חברי כנסת ושרים, ואולי אף לסייר בשטחים.³⁷

1. פרטי העסקה: להלבין את ההתנחלויות להכשיר את הגזענות

"ביקרתי בהתנחלויות", סיפר שטראכה בראיון לאלדד בק *בישראל היום* ביולי 2017.³⁸ "ראיתי איך הן הפכו למקומות מלאי חיים, שיוצרים הרבה מקומות עבודה לפלשתינים ובכך תורמים להעלאת רמת חייהם". זהו סוג של הבנה ולגיטימציה בינלאומית לכיבוש ולהתנחלויות שלא ניתן כמעט למצוא בעולם המדיני, בוודאי שלא בזירה הפוליטית באירופה, אלא אצל גורמים מהימין הקיצוני. לכן, יש בישראל כאלה שמחפשים את קירבתם, ואילו הם מחפשים את ישראל כדי לזכות בלגיטימציה מצדה. ניתן אפוא לכנות את קשרי הימין בישראל והימין הקיצוני האירופי "ברית הלגיטימציות" או הכשר הדדי: מחל לי על האנטישמיות, ואמחל לך על ההתנחלויות.

גם סוגיית ההכרה בירושלים כבירת ישראל באה לידי ביטוי בקשרים הללו. כך, למשל, בפגישתו של ח"כ יהודה גליק (ליכוד) עם ראשי "מפלגת החירות" באוסטריה ביוני 2017, הם הבטיחו לו להעביר את שגרירות אוסטריה לירושלים אם ינצחו בבחירות.³⁹ הצהרה זו, שאף ניתנה לגליק בכתב, עומדת בניגוד גמור לעמדה האירופית בסוגיית ירושלים. גליק עצמו ציין כי שטארכה הוא "המנהיג האירופי הבכיר הראשון שנותן התחייבות מעין זו למדינת ישראל". בדיווח שהביא *ערוץ 20*, אף הודגש כי מאז עלייתו של שטראכה לראשות מפלגת החירות האוסטרית, הוא דאג "לאינספור צעדים בוני אמון עם מדינת ישראל וההתיישבות ביהודה ושומרון, כולל ארבעה ביקורים בישראל וכן ביקור ביד ושם".

³⁴ רביד, שם.

³⁵ אלכסנדרה לוקאש, "מאיר חביב: 'שאורן חזן ישתוק, איך הוא יכול לתמוך במכחישת השואה לה פן'", *Ynet*, 7 במאי 2017.

³⁶ עליזה בן-נון, *ראיון רדיו, קול ברמה*, 8 במאי 2017.

³⁷ אריאל כהנא, "מנהיג הימין ההולנדי חירט וילדרס יבקר בישראל", *מקור ראשון*, 7 ביולי 2017.

³⁸ בק, שם.

³⁹ "מפלגת החופש האוסטרית: 'נעביר את השגרירות לירושלים'", *ערוץ 20*, 21 ביוני 2017.

על רקע הריכוך הברור ביחס הימין בישראל לימין הקיצוני האירופי, המשקף תחושות עומק בהנהגה הישראלית וגם בחלקים ניכרים של הימין הישראלי, גם עמדתה הרשמית של ישראל עשויה לעבור עדכון. עקיבא תור, מנהל מחלקת קהילות יהודיות במשרד החוץ, רמז על כך בכנס של האגודה הישראלית לחקר האינטגרציה האירופית, שנערך ביולי 2017.⁴⁰ תור הסביר שעם מפלגות המציגות כיום משנה ניאון-נאצית כגון "התנועה למען הונגריה טובה יותר" אין ולא יהיה לישראל שום קשר. לעומת זאת, ישראל לא תחרים מפלגות שיש להן שורשים פאשיסטיים או אנטישמיים, כגון "מפלגת החירות" האוסטרית, ולא תמנע את כניסת נציגיהן לארץ, אך גם לא תקיים איתן מפגשים ולא תציג להן מפת דרכים לתיקון דרכן. זו כנראה תהיה הגישה גם כלפי "החזית הלאומית" הצרפתית. בנוגע למפלגות המוגדרות "פופוליסטיות", שאין להן רקע אנטישמי, כמו "מפלגת העצמאות הבריטית" (UKIP) או "מפלגת החירות" ההולנדית, משרד החוץ "בוחר כל מקרה לגופו". משמעות הדברים: אין חרם, יש ביקורים ויש מפגשים, ואולי גם שיתופי פעולה, אך בינתיים בפרופיל מעט מוצנע.

זו כאמור, הגישה הרשמית. בפועל, כבר למעלה מעשור מתקיים תהליך בו שלל גופים וארגונים ישראלים המזוהים עם הימין קושרים קשרים עם מפלגות הימין הקיצוני באירופה, ובהן "מפלגת החירות" האוסטרית, "האינטרס הפלמי" הבלגית, "מפלגת החירות" ההולנדית, הדמוקרטים השבדים, "מפלגת העצמאות הבריטית", ואפילו "החזית הלאומית" הצרפתית.⁴¹

ז. שותפות ערכים

מי שרואה בקשרי ישראל עם הימין הקיצוני האירופי אמצעי להכשרת ההתנחלויות בלבד בתמורה למירוק המצפון של המפלגות האירופיות וטיהורן מהעבר האפל ומהתדמית הפאשיסטית והאנטישמית, מחמיץ את התמונה הגדולה. תוכן הדיווח על הזמנת וילדרס במקור ראשון מבהיר היטב את פשר הערגה בישראל של גורמי ימין ומתנחלים למפלגות האירופיות הללו. אריאל כהנא כותב שם כך: "וילדרס אוזז בעמדות חריפות נגד האסלאם, ומבקר את האיחוד האירופי ואת התפיסה הרב-תרבותית שהשליט [...] וילדרס תומך בישראל באופן העמוק ביותר, ורואה במדינה היהודית מוצב קדמי של תרבות המערב נגד האסלאם הקיצוני המאיים על אירופה [...] התמיכה החד-משמעית הזאת מעמידה במבוכה את המערכת המדינית בארץ כבר שנים. מצד אחד ישראל מעוניינת להחזיר אהבה לתומכיה, אך מנגד חיבוק ישראלי לוילדרס יקים על ירושלים את הממסד האירופי שגם כך חלוק על הממשלה בארץ בשורה ארוכה של נושאי חוץ, ביטחון ומדיניות פנים".⁴²

למעשה אין לממשלת ישראל כיום מחלוקות עקרוניות ומהותיות עם וילדרס והדומים לו: אין בעיה אידיאולוגית, מוסרית, או ערכית. להיפך – רבים בישראל רואים בו את המודל האירופי הרצוי. בשנים האחרונות התפרסמו בתקשורת הישראלית מאמרים ודיווחים רבים, ברוח אוהדת מאוד, על וילדרס והשקפותיו.⁴³ הבעיה הקשה היא דווקא עם "הממסד האירופי": בראש ובראשונה בסוגיית ההתנחלויות.

בשיחות שאני מקיים עם גורמי ימין ישראלים הם מצביעים על שורת יתרונות העשויים לצמוח לישראל מטיפוח הקשר עם מפלגות הימין הקיצוני באירופה. לדבריהם, מדובר במפלגות גדולות למדי המייצגות נתחים נכבדים מהציבור האירופי. כך למשל, מפלגתו של וילדרס היא השנייה בגודלה בהולנד. עם זאת, בשל היחס לוילדרס, הוא לא שותף בקואליציה הימנית-שמרנית שם. משום כך בדיוק הוא מעוניין בלגיטימציה ישראלית/יהודית שתאפשר לו להגביר את כוחו הפוליטי, ואילו ישראל תיהנה במקרה כזה מקרבתו של "אוהב ישראלי אמיתי". זאת, לעומת האכזבות שישראל נוחלת מידי השמאל האירופי, אשר בעיני הימין הישראלי נחשב עוין לישראל.⁴⁴ כפי שמציינים יובל בוסתן ואלון לוי, הקשר עם הימין הקיצוני מוצג אפוא כמהלך מדיני שנועד ליצור משקל נגד לשמאל: "בראיה היסטורית אנו עדים לתהליך רב שנים במדינות מערב וצפון אירופה שבו ההתנגדות לישראל והאנטישמיות כדבר בלתי תקין פוליטית הן תפיסות שנדדו מהימין הקיצוני לשמאל הקיצוני

⁴⁰ כהנא, שם.

⁴¹ אריאל שנבל, "הימין הקיצוני באירופה – זה טוב או רע ליהודים?", *מקור ראשון*, 23 בינואר 2015.

⁴² כהנא, שם.

⁴³ אריה אלדד, "הלאה אסלאם: הזהות הימנית לפי אריה אלדד וחירט וילדרס", *מעריב*, 9 בספטמבר 2014.

⁴⁴ שנבל, שם.

ובמידה מרוככת יותר מהימין לשמאל בכלל, ואילו האהדה לישראל ולעם היהודי עוברת בתנועה הפוכה אל הימין ובעיקר אל הימין הקיצוני".⁴⁵

חיזוק הקשר עם הימין הקיצוני מוצג גם כמהלך שנועד להדוף את השפעתן של הקהילות המוסלמיות הגדולות באירופה על הגורמים הפוליטיים שם נגד ישראל. תפיסה זו נשענת על גל גדול של דיווחים בתקשורת הישראלית אודות "אירופה המתאסלמת",⁴⁶ המצייר בעיני הישראלים יבשת הנמצאת תחת השתלטות מוסלמית, שהיא כמובן עוינת ומסוכנת לישראל. אגב, אלו הם בדיוק אותם מונחים בהם משתמש הימין הקיצוני באירופה – כלפי הבוחרים שם וכלפי הישראלים כאן. ברוח זו נימק ח"כ חזן את תמיכתו בלה פן, למרות התנגדותה לחבישת כיפות: "אם צרפת תהפוך למעצמה האירופית-מוסלמית הראשונה, זו כבר תהיה דרך שאין ממנה חזרה, ואז יהודים לא רק שלא יוכלו ללכת עם כיפות – הם לא יוכלו ללכת בכלל".⁴⁷

על הרקע הזה צומחים אינטרסים ואתגרים משותפים לימין הקיצוני האירופי ולבני שיחו בישראל: מאבק בטרור האסלאמי, ובעצם באסלאם (וילדרס, למשל, אמר: "אני שונא את האסלאם");⁴⁸ התנגדות להגירה – של ערבים ומוסלמים במיוחד, ולהגירה בכלל, מתוך תפיסה אתנו-צנטרית – עניין שישראלים רבים מעלים על נס גם בישראל; והתנגדות לחרמות וסנקציות על ישראל – תפיסה שהימין הקיצוני באירופה מחבק מתוך התנגדותו הכללת להתערבות בינלאומית בענייניהן של מדינות אחרות. לפי ניתוח המציאות של הימין בישראל, השנאה כלפי מדינת ישראל מגיעה מהצד השמאלי של המפה הפוליטית באירופה, וממוסלמים המתנגדים ללאומיות היהודית, בעוד שהימין הקיצוני במערב אירופה, אשר התנגד בזמנו למודל היהודי הבינלאומי, הופך להיות תומך נלהב של מדינת ישראל כמודל מצליח של מדינת לאום מערבית, ועובר לשנוא את המהגרים והמוסלמים שכביכול מאיימים על תרבותו.⁴⁹

מעל לכל, עסקינן בתפיסת עולם ימנית-קיצונית כוללת של התנגדות לרוח הליברלית, בסגנון ולדימיר פוטין ודונאלד טראמפ, הנשענת על התנגדות לרב-תרבותיות. היא מופנית כלפי השמאל האירופי כמו גם, ואולי בעיקר, כלפי השמאל הישראלי. פעילי הימין הקיצוני הישראלי והאירופי רוחשים בוז לדמוקרטיה הליברלית ושואפים לחקות את המודל השלטוני של פוטין: בריונות, בעיטה בתקינות הפוליטית, בוז מופגן למוסדות הבינלאומיים, נוסטלגיה לגדולה של עבר מדומיין, הערצת כוח, השתלחות בתקשורת, סלידה ממיעוטים ו"אחרים" למיניהם.

בהקשר זה, יש הבדל ניכר בין הימין לימין הקיצוני במערב אירופה. מפלגות הימין המערב אירופיות אינן מקבלות את הימין הקיצוני ומתנגדות בתוקף לחלקים נרחבים מהעמדות הפאשיסטיות שלו (בשונה מהמצב במזרח אירופה, כפי שתואר לעיל). מי שמובילה את העמדה הזו, כמו את אירופה כולה, היא קנצלרית גרמניה, אנגלה מרקל, העומדת בראש מפלגת הימין "האיחוד הנוצרי-דמוקרטי" (CDU). זה לא מאבק בין ימין לשמאל, כפי שמנסים להציג זאת גורמים מסוימים, אלא מאבק בין תפיסות דמוקרטיות לתפיסות אנטי-דמוקרטיות.

מבחינת ישראל, הקשרים עם הימין הקיצוני באירופה משרתים בראש ובראשונה אינטרסים פוליטיים פנימיים. תחת מעטפת של נימוקים תועלתניים, נמצאת ליבת הקשר, המבוססת על שמרנות, דורסנות חברתית, וגזענות. השינוי הפוליטי שהתחולל בישראל בדור האחרון מעביר אותה מהצד של הערכים והתפיסה האוניברסלית של זכויות האדם והאזרח, אל הצד הדוגל בתפיסה לאומנית, אתנו-צנטרית, המתנגדת למדיניות רווחה חברתית. שם נמצא תמיד הימין הקיצוני ושם נמצא עכשיו, יותר ויותר, גם הימין הישראלי, אשר מנהיג את ישראל בשנים האחרונות לאותם כיוונים. הנרדפים לשעבר (חלקם) מצאו את חברתם של רודפיהם לשעבר.

⁴⁵ יובל בוסתן ואלון לוין, "מהפך תודעתי - על ההבדלים בין מפלגות הימין הקיצוני באירופה", *סיקור ממוקד*, מאי 2014.

⁴⁶ בועז ביסמוט, "אירופה מתאסלמת", *ישראל היום*, 10 באוקטובר 2009.

⁴⁷ לוקש, שם.

⁴⁸ ניר מגל, "יוצר 'סרט הקוראן': אין איסלאם מתון, זו מלחמה", *ynet*, 14 בדצמבר 2008.

⁴⁹ בוסתן ולוין, שם.

ח. סיכום

הצדקה מקובלת בימין הישראלי לקשר עם הימין הקיצוני האירופי היא כי "שום דבר טוב לא ייצא מהמשך שיתוף הפעולה עם השמאל באירופה – יש קשר בין השמאל האירופי לאסלאם הקיצוני, וצריך למצוא דרכים אחרות להגיע לציבור האירופי".⁵⁰ זו הצגת דברים מופרכת וזדונית. ראשית, השמאל שולט בכשר מדינות אירופה, ולמדינות הללו, כגון יוון או איטליה, קשרים מעולים עם ישראל. כמובן ששום ממשלה אירופית, גם לא בשליטת השמאל, אינה מטילה על ישראל סנקציות. ככלל, השמאל האירופי איננו עוין את ישראל. שיתוף הפעולה שלו עם ישראל עמוק מאוד. מה גם, שלא רק השמאל האירופי דוחה ומחרים את הימין הקיצוני, אלא, כאמור, גם מפלגות הימין שנמצאות בשלטון ושסרבות בתוקף לשתף עמו פעולה. כך שהמחשבה שקשרים עם הימין הקיצוני יסללו את הדרך לשיתוף פעולה עם אירופה, היא תלושה מהמציאות ומזיקה.

הטענות על קשר בין השמאל האירופי לבין האסלאם הקיצוני, או על תמיכת השמאל האירופי בהחרמת ישראל, הן תעמולת כזב גסה – בוודאי כשמדובר במפלגות הסוציאל-דמוקרטיות שהן לבו של השמאל האירופי ומפלגות השלטון שלו. לכן הטענה "שצריך למצוא דרכים אחרות להגיע לציבור האירופי" באמצעות הימין הקיצוני היא זריית חול בעיניים. לא לציבור האירופי רוצה הימין הישראלי להגיע, אלא הוא שואף לזכות בתמיכה ברעיונות בלתי-דמוקרטיים ובהתנחלויות – בעיקר לצרכי פנים – אל מול השמאל והמרכז הישראלי. צריך להבין: פעילי הימין חוברים לעמיתיהם באירופה קודם כל כדי להשפיע עלינו, הישראלים, להתנגד לפתרון מדיני. בנוסף, זהו ניסיון למנוע מהאירופים לגבש מדיניות וצעדים מוסכמים כנגד פעילות ישראל בשטחים. גישתם היא שההתנחלויות והכיבוש לא משנים כלל, ישראל שנואה ומוחרמת מעצם טיבה וקיומה, ולכן פתרון מדיני לא יעזור – האיבה לישראל היא נתון קבוע. וכך, "המאבק בדה-לגיטימציה" הוא אמצעי להדוף לחצים על ישראל בעניין השטחים: כל תלונה או ביקורת מוצגת מיד כ"אנטי-ישראלית" ולכן בלתי לגיטימית.

יש להדגיש: לא רק השמאל האירופי מתנגד להתנחלויות. גם המרכז והימין האירופיים שותפים לכך. כך למשל, גינתה ממשלת מרקל הימנית את חוק ההסדרה, שמאפשר הפקעת קרקעות של פלסטינים.⁵¹ ואילו צרפת בהנהגת הנשיא הטרי עמנואל מקרון, איש המרכז, חוזרת ומדגישה את התנגדותה הנחרצת לבניה בהתנחלויות. מקרון אף הדגיש זאת במהלך ביקורו של נתניהו בפריז בקיץ 2017.⁵² יש לכך עוד דוגמאות רבות מספור, לאורך שנים רבות. מדובר בעמדה אירופית עקבית וברורה לחלוטין.

מי שסבור כי הישועה תבוא מהימין הקיצוני האירופי, טועה ומטעה. פנייה לעבר הימין הקיצוני היא לא רק מתן לגיטימציה למי שדרכם ורעיונותיהם גרמו לפגיעה הקשה ביותר בעם היהודי אי-פעם, אלא היא פגיעה קשה גם ביהודי אירופה של היום. אלה מביטים בחרדה על ניסיונות ההתקרבות לישראל של תנועות גזעניות בארצותיהם לישראל, ומפצירים בישראל לדחות את הניסיונות הללו.

גם במאבק בטרור חשוב לא ליפול לפח שטומן הימין הקיצוני באירופה. הדרך השגויה והמזיקה ביותר להילחם בטרור היא להכליל את כל המוסלמים כטרוריסטים, לפעול נגדם בגזענות, ולדחוף עוד אלפים לזרועות דאע"ש. זה הרי בדיוק מה שרוצים ארגוני הטרור הנתעבים, שכוחם עלוב ביחס לעוצמת המדינות. לכן הם מבצעים טרור כדי לגרות את מדינות אירופה החזקות הללו להשתמש לרעה בכוחן, לפגוע בזכויות האדם ולבצע "טרור נגדי". משום כך פוליטיקאי כמו וילדרס הוא משתף פעולה גדול עם הקיצונים האסלאמיים שפועלים נגד שילוב. הוא וההכללות הגורפות והגזעניות שלו, נטפות ארס של שנאה והסתה, דוחפים לזרועות הקיצונים עוד ועוד צעירים מנוכרים.

בחינת הקשרים עם הימין הקיצוני האירופי רק במונחים של "בעד או נגד ישראל", היא פשטנית ומטעה. מה פירוש "בעד ישראל"? האם תמיכה בהתנחלויות היא תמיכה בישראל או בהכרח טובה לישראל? האם התנגדות לכיבוש הישראלי בשטחים ותמיכה בפתרון שתי המדינות היא "נגד ישראל"? גורמים רבים באירופה ובעולם תומכים בישראל ומקיימים עמה קשרים הדוקים, מעריכים את הישגיה, וכמובן מתנגדים לכל ניסיון לפגוע בשלומה ובביטחונה, להחרים אותה, או לערער על זכות קיומה. יחד עם זאת, יש להם גם ביקורת על

⁵⁰ שנבל, שם.

⁵¹ ברק רביד, "גרמניה מגנה בחריפות את חוק ההפקעה: לא מאמינים שישראל מחויבת לפתרון שתי המדינות", הארץ, 8 בפברואר 2017.

⁵² שלמה ריזל, "מקרון מתייצב לצד הפלסטינים: תומך בפתרון שתי המדינות", רדיו קול חי, 6 ביולי 2017.

ישראל, וחלקם מתנגדים בתוקף למדיניות הישראלית בשטחים. למעשה, שום מדינה בעולם לא הכירה בהתנחלויות. התנגדות וביקורת זו לא הופכת את מתנגדי ההתנחלויות והכיבוש ל"אנטי-ישראלים" או "לעוינים". התייחסות גורפת שכזו אליהם מצד ישראל, מנכרת ומרחיקה מעליה גורמים רבים מאוד החפצים בטובתה.

כך גם ביחס לערבים ולאסלאם באירופה. חלק ניכר מהישראלים, כולל עיתונאים ומומחים, מתקשה להבין זאת.⁵³ העולם הרי נחלק בעיניהם לפי מבחן אחד ויחיד: מי "בעד הערבים" או נגדם. כך שאם הימין הקיצוני באירופה הוא נגד מוסלמים, זה טוב ליהודים, לא? זה אומר שהוא בעדנו. אז איך יתכן שהיהודים באירופה מפחדים מוילדרס, או מלה פן? מסקנה: היהודים האלה הם "יהודונים", אכולי שנאה עצמית, וכמובן "סמולנים". לכן יותר ויותר גורמי ימין, כולל חברי כנסת ושרים, מטפחים קשרים עם הפאשיסטים באירופה, ואלה מתהדרים בחבריהם הישראלים כדי להכשיר את עצמם מול טענות על אנטישמיות. הם כל כך מתמוגגים יחדיו, עד שכבר לא ברור מי מפיץ את המגיפה ומי יותר חולה.

גם מבחינת הימין הישראלי וממשלת ישראל בהנהגת הימין, הדרך הנכונה בתחום ההסברה עוברת בכוחות הפוליטיים המתונים של אירופה. זהו האתגר האמיתי, כי בבסיסם, בימין ובשמאל, הם אוהדי ישראל ומעולם לא הפנו לה עורף. המשימה צריכה להיות החזרת התמיכה הענקית שהייתה לישראל בעבר, במיוחד בקרב הסוציאליסטים ומפלגות מתונות גדולות ביבשת.

ישראל אכן סופגת מהלומות פעם אחר פעם בזירה האירופית. לא "בגלל השמאל", אלא בגלל מדיניותה. למרות זאת, יחסיה עם אירופה טובים ומסועפים. משום כך, הדרך להתמודד עם לחצים והתנגדויות, היא לא באמצעות בגידה במורשת היהודית, בקהילות היהודיות, ובערכים הדמוקרטיים, אלא בשיתוף פעולה עם אירופה במאמץ לחדש את התהליך המדיני ולהקטין את החיכוך עם הפלסטינים. זו הדרך הבדוקה לזכות באהדה ציבורית וגם בפירות מדיניים וכלכליים נכבדים, בוודאי מול האיחוד האירופי שכבר הציע לישראל הצעות מרחיקות לכת בהקשר זה.

מתן הכשר ולגיטימציה מצד ישראל לימין הקיצוני, שהוא עדיין גורם שולי בפוליטיקה האירופית, הנמצא בעימות חריף מול הממסדים הפוליטיים במדינות אירופה השונות, עלול לגרום לפגיעה מהותית ביחסים החשובים עם אירופה. חלק נכבד מהטיעון הפוליטי באירופה כלפי הימין הקיצוני הוא שדרכו כבר הובילה את היבשת לאסון נורא. אם דווקא ישראל, מדינתו של העם היהודי, תחבק מפלגות הדוגלות בשנאת זרים ואפליה, זו תהיה "הוכחה" כי המפלגות הללו השתנו כביכול. משום כך בדיוק הן כמהות ללגיטימציה ישראלית, ומשום כך אסור לישראל להעניק להן אותה. הדבר עלול לגרום לפגיעה חמורה במעמד ישראל.

⁵³ ניצן הורוביץ, "הישראלים שמטפחים קשרים עם הפשיסטים באירופה", הארץ, 14 במרץ 2017.